

УДК 3778

Нор Катерина Федорівна – кандидат педагогічних наук, Миколаївський державний педагогічний університет. Коло наукових інтересів – активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів на заняттях загальнопедагогічного циклу.

Шляхи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів на заняттях загальнопедагогічного циклу

Розроблюється модель диференційованого навчання педагогіки і умови її використання в практиці роботи вищої школи.

Model differential teaching the of pedagogics and its usage in the teaching of students are worked out in the thesis.

Сучасний світовий рівень організації навчання зумовлює потребу докорінних змін системи навчання у педвузах України. Навчальний процес слід налагодити так, щоб студент без примусу прагнув до систематичного, активного, самостійного оволодіння знаннями. При цьому він повинен сам оцінювати свій рівень підготовки, самостійно вибирати темп і визначати рівень засвоєння знань (не нижче визначеного мінімуму), переживати позитивні емоції в процесі навчання. Ефективно розв'язати ці проблеми можна через диференціацію і нерозривно пов'язану з нею індивідуалізацію навчання.

У роботах сучасних українських вчених-педагогів (Б.І.Коротяєв, Є.О.Гришин, О.А.Устенко, В.І.Луговий, В.І.Євдокимов та ін.) зазначається, що педагогічна технологія, яка склалася і діє нині у вузах, зорієнтована на викладання наукових знань, з одного боку, і їх засвоєння, з другого. У цій системі відносин викладача і студента їх функції визначені від самого початку – викладач виступає в ролі інформатора і контролера, а студент – у ролі слухача і відповідача. Український педагог М.М.Окса зазначає, що відповідно склались стійкі форми навчання, відпрацьовано методи, система контролю, оцінювання, навчальний режим, розклад занять, логіка поелементного вивчення кожного предмета. Головна турбота викладача в тому, щоб викласти протягом лекції чергову порцію навчального матеріалу відповідно до програми науково і доступно, а завдання студента – зрозуміти цю інформацію, законспектувати, завчити і в майбутньому на вимогу викладача відтворити в

усній або письмовій формі [5].

Семінарські, лабораторні і практичні заняття є логічним продовженням лекцій – все, що викладено, відпрацьовується студентами або на рівні відтворення почутого чи прочитаного, або на рівні використання вивченого на практиці. Звичайно, викладачі намагаються удосконалювати проведення занять і домагаються певного підвищення ефективності навчальної роботи студентів.

Відносини викладача і студента вкрай нерівноправні, і в цих відносинах завжди можливе свавілля викладача. Не такими вже поодинокими є випадки, коли оцінка студентів знижується через те, що у своїй відповіді він скористався першоджерелами, а не матеріалом лекції, яку читав викладач.

Усе це складає зміст і сутність діючої педагогічної технології навчання у вузі. Її характеризує жорсткість, оскільки вона суворо детермінована навчальним планом. Вона консервативна, оскільки відкидає всі зовнішні впливи, які не узгоджуються з її логікою. Діюча педагогічна технологія є не тільки замкнутою й інертною системою, але й винятково живучою, здатною до самовідтворення і самозахисту [2].

Роль студента при такій технології навчання зведено до рівня пасивного "послушника". Для нього не залишено ні вибору, ні альтернатив, ні свободи для самостійних дій. Усе викладене в програмі, підручнику, лекціях студент повинен знати й уміти відтворити.

Дружний і масовий наступ викладачів на

довільну пам'ять студента призвів до того, що енергетичні ресурси інтелекту студента використовуються в дуже жорсткому і однозначному режимі. Внаслідок цього, ресурсів на вільний режим, найбільш природний і сприятливий для розвитку особистості, майже не лишається. Через це студент перестає думати, порівнювати, аналізувати й приходити до власних суджень і висновків. Прив'язаний до завчених формулювань, студент неспроможний побачити звичне явище у нових умовах.

Аналіз досвіду роботи викладачів вищих навчальних закладів України дав нам змогу вийти на гнучкі технології.

Базовими компонентами інтенсивної технології є:

- модульна організація навчання;
- методичне та програмне забезпечення аудиторної та самостійної роботи студентів;
- систематичний поетапний контроль навчальної діяльності;
- рейтингова методика оцінки знань [2; 3; 5].

Спираючись на створену логічну структуру курсу педагогіки, ми розробили модель диференційованого навчання. В основу цієї моделі покладено принцип блочно-модульного викладу матеріалу та різнорівневого способу його засвоєння. Кожен блок складається з певного числа модулів. Комбінуючи моделі та їх елементи, можна скласти програми, які відповідають різноманітним вимогам. Модуль містить у собі цільову програму, яка вказує на те, що потрібно робити, але на питання "як робити" студент повинен відповісти сам. Модульне навчання дає можливість розвивати творчу самостійність, яка є невід'ємною рисою особистості майбутнього вчителя.

Потрібно зауважити, що у модулі, поряд з інваріантними компонентами, присутні і варіативні. Варіативними компонентами виступають дослідницькі методики, питання для самоперевірки, завдання для самостійної роботи, література для самостійного вивчення, що забезпечують диференціацію процесу навчання. Ця властивість і використана нами в побудові модульної програми вивчення педагогіки. Навчальна програма має послідовно-блочний характер і складається з таких компонентів: навчальні та професійні завдання (у формі проблем, які необхідно вирішити), навчальний зміст (тематика, структура, система понять), діяльність студента і викладача (набір літератури і завдань для самостійної роботи студентів), очікувані результати (система умінь вирішувати професійні

завдання). Технологічний підхід до процесу побудови курсу "Педагогіка" дозволяє дослідити всі його аспекти, починаючи від постановки цілей, проектування, організації навчального процесу до перевірки ефективності створеної дидактичної системи. Загальна логіка вивчення курсу педагогіки реалізується через зовнішню (тема, мета, обладнання, план, рекомендована література, теоретичний і практичний блоки, прогнозовані педагогічні вміння) та внутрішню структуру, що відображає основні положення й принципи технологічної побудови процесу викладання курсу.

Увесь навчальний матеріал поділений на блоки, а вони, в свою чергу, на модулі:

- загально-методологічний модуль передбачає орієнтацію студентів на оволодіння провідними концептуальними теоріями, законами та закономірностями; усвідомлення студентами основних властивостей загального феномену педагогічної діяльності;
- конкретно-методологічний модуль потребує звернення до психолого-педагогічних теорій, професійних концепцій діяльності, що розробляються на основі системного підходу;
- теоретичний модуль націлює студентів на усвідомлення ними перспективних тенденцій розвитку педагогічної науки; з кожної теми модуль завершується опорною схемою, яка дає змогу студентам краще осмислити провідні напрямки розділу, його ключові поняття;
- практичний модуль передбачає розробку технологій формування у студентів комплексних загальнопедагогічних умінь з навчально-виховної роботи з учнями; до практичного блоку відносяться практичні завдання різного рівня складності з альтернативною основою; у цьому блоці пропонуються завдання для самостійної роботи (аналіз педагогічної літератури, преси, узагальнення досвіду педагогів-новаторів, проведення елементів дослідження тощо);
- модуль контролю та самоконтролю передбачає включення до процесу навчання питань, тестів, анкет, які дозволяють визначити факт засвоєння студентами навчального матеріалу з даної теми.

Кожний модуль забезпечується методичними розробками, склад яких визначається особливостями конкретної навчальної дисципліни. Обов'язковим компонентом методичного забезпечення є коментований перелік літератури, який дає студенту орієнтир у наявній навчальній та науковій літературі і комплект методичних розробок до самостійної роботи студентів; банк завдань для індивідуальної роботи, який містить типові завдання для опрацювання окремих частин навчального матеріалу; підсумкові завдання проблемного

характеру, виконання яких вимагає комплексного використання теоретичних знань та практичних умінь і навичок, набутих при засвоєнні матеріалу даного модулю.

При впровадженні сучасних педагогічних технологій навчання все переосмислюється і перебудовується: лекції, семінари, організація самостійної роботи, система контролю і оцінювання студентів, відносини викладачів і студентів.

У новій технології перевага надається лекціям аналітичним, проблемним, оглядовим. У зв'язку з цим змінюється і їхня форма: лекція-діалог, лекція-брифінг, лекція-роздум, лекції з елементами ділової гри, бліц-турнір та ін.

Змінюється методика проведення семінарських занять. Провідне місце займають діалоги, ділові ігри, дискусії, полеміка як в академічній групі, так і всередині створюваних для цього малих (5-6 чоловік), а також між цими групами. Створення таких груп дозволяє буквально кожному студентові активно працювати на семінарі – виступати з доповіддю, повідомленням, доповненням, анотацією й таким чином набувати досвіду публічних виступів, дискусій.

Мартіросян Л.А. вважає, що ефективним засобом диференціації оцінювання студентів є рейтингова технологія:

1. За складання кожного модуля студент отримує певну кількість балів, які сумуються у загальний рейтинг.
2. Загальний рейтинг студента складає і його активність на семінарських і практичних заняттях.
3. Оскільки студент зобов'язаний скласти кожний модуль на вибраному ним рівні, то практично відпадає необхідність складання іспиту.
4. Студент складає іспит у двох випадках:
 - а) обов'язково, якщо не набрав мінімальної кількості балів, тобто не отримав хоча б "3";
 - б) добровільно, якщо бажає покращити свій загальний рейтинг [3].

Упродовж навчального року різні види роботи студентів оцінювалися такою максимальною кількістю балів:

- 1) опрацювання двох рефератів (один на задану тему, а інший з самостійно вибраної теми) 10 і 15 б.;
- 2) складання колоквиуму – 10 балів;
- 3) виконання трьох контрольних робіт на практично-семінарських заняттях – 15 балів;
- 4) виступ з теми семінару – 5 балів;
- 5) повідомлення з теми семінару, доповнення, участь у дискусії – 3 бали;
- 6) участь в обговоренні педагогічних ситуацій, задач, вправ – 1 бал.

Така організація навчання дозволяє кожному студенту мати чітке уявлення про рівень прасування у вивченні навчального матеріалу, а рейтингова система оцінювання дає змогу досягти рівномірної роботи студента протягом усього періоду навчання, стимулює до суперництва в навчанні (боротьба за свій рейтинг), підвищує якість знань студентів.

Бальна система оцінки знань корінним чином змінює ставлення студента до поточної успішності. За сумою набраних балів можна чітко й об'єктивно розподілити студентів за рангами по рівню їх знань.

Використання рейтингової системи контролю знань дає можливість досягти рівномірної роботи студента протягом усього семестру. Це зумовлено тим, що пріоритет в оцінці за курс віддається саме роботі в семестрі, а не роботі перед іспитом, як часто буває. Одна із очевидних переваг рейтингової системи – її стимулююча дія.

Організація навчальної діяльності при блочно-модульному навчанні скерована на те, щоб психологічно перебудувати студентів: не викладач вчить, а вони самі вчаться за допомогою викладача. Викладач ставить навчальну мету, показує шляхи і способи її досягнення, контролює діяльність студента, коректує її, приводить студента до потрібних теоретичних і практичних результатів.

Література

1. Зязюн І.А. Педагогічна освіта в сучасних умовах // Вища і середня педагогічна освіта: Респ. наук.-метод. зб. – Вип. 15. – К., 1991.
2. Мороз О.Г. Управління підготовкою вчителя як проблема педагогічної освіти // Психолого-педагогічні основи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. – Вінниця, 1992.
3. Мартіросян Л.А. Диференціація навчання в процесі вивчення дисциплін педагогічного циклу: Автореф. дис. ... – К., 1997.
4. Нор К.Ф. Педагогіка (практикум з дидактики): Навчальний посібник. – Миколаїв, 2000.
5. Окса М.М. Вивчення дисциплін загальнопедагогічної підготовки вчителя у педагогічних вузах України. – Київ, 1997.